

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 56/05-22

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 4. mája 2005 v senáte zloženom z predsedu Jána Auxta a zo sudcov Juraja Horvátha a Jána Lubyho v konaní o sťažnosti Ing. E. L., bytom K., zastúpenej advokátkou JUDr. M. S., K., ktorou namietala porušenie jej základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a práva na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Okresného súdu Košice I v konaní vedenom pod sp. zn. 16 C 127/03, za účasti Okresného súdu Košice I, takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo Ing. E. L na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Okresného súdu Košice I v konaní vedenom pod sp. zn. 16 C 127/03 porušené bolo.

2. Okresnému súdu Košice I **p r i k a z u j e**, aby v konaní vedenom pod sp. zn. 16 C 127/03 konal bez zbytočných priet'ahov.

3. Ing. E. L. **p r i z n á v a** primerané finančné zadosťučinenie v sume 20 000 Sk (slovom dvadsaťtisíc slovenských korún), ktoré jej je Okresný súd Košice I **p o v i n n ý** vyplatiť do dvoch mesiacov od doručenia tohto nálezu.

4. Okresný súd Košice I **j e p o v i n n ý** uhradiť Ing. E. L. trovy právneho zastúpenia v sume 5 302 Sk (slovom päťtisícristodva slovenských korún) na účet jej právnej zástupkyne advokátky JUDr. M. Sz., K., do dvoch mesiacov od doručenia tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) uznesením sp. zn. IV. ÚS 56/05 z 2. marca 2005 prijal podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na ďalšie konanie sťažnosť Ing. E. L. (ďalej len „sťažovateľka“), ktorou namietala porušenie jej základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Košice I (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 16 C 127/03.

Okresný súd sa na základe výzvy ústavného súdu vyjadril k sťažnosti podaním sp. zn. Spr 2403/03 doručeným ústavnému súdu 19. apríla 2005, ktorého obsahom je nasledujúca chronológia úkonov okresného súdu:

„Žaloba o neplatnosť skončenia pracovného pomeru bola doručená súdu 31. 3. 2003.

Sťažovateľka v konaní vystupuje na procesnej strane žalobkyne.

Dňa 4. 4. 2003 bola žaloba doručená na vyjadrenie žalovanému.

Dňa 9. 4. 2003 doručila žalobkyňa súdu návrh na vydanie predbežného opatrenia.

Súd uznesením č. k. 16 C 127/03-17 zo dňa 7. 5. 2003 návrh na vydanie predbežného opatrenia zamietol.

Proti tomuto uzneseniu podala 21. 5. 2003 odvolanie žalobkyňa.

Dňa 28. 5. 2003 bol spis predložený na rozhodnutie Krajskému súdu v Košiciach.

Krajský súd v Košiciach uznesením č. k. 17 Co 148/03-35 zo dňa 23. 6. 2003 zrušil uznesenie súdu prvého stupňa a vec mu vrátil na ďalšie konanie.

V zmysle pokynov krajského súdu súd doplnil dokazovanie vo veci vydania predbežného opatrenia a 6. 8. 2003 vo veci opätovne rozhodol. Dňa 21. 8. 2003 podal žalovaný odvolanie proti uzneseniu 16 C 127/03-50.

Dňa 16. 9. 2003 bol spis predložený na rozhodnutie Krajskému súdu v Košiciach.

Krajský súd v Košiciach uznesením č. k. 17 Co 281/03-75 zo dňa 6. 10. 2003 potvrdil uznesenie súdu prvého stupňa.

Toto uznesenie bolo doručované právnym zástupcom účastníkov 6. 11. 2003.

Od 6. 11. 2003 až doposiaľ súd vo veci žiaden úkon neurobil.

Tento stav zapríčinila dlhodobá práceneschopnosť vybavujúcej sudkyne JUDr. V., a to od 9. 1. 2004 do 28. 6. 2004.

Dňa 15. 10. 2004 bol spis pridelený na vybavenie sudkyňi JUDr. V. a doposiaľ sa podľa poradia nedostal na termín pojednávania.“

V závere vyjadrenia okresný súd konštatuje, „že k porušeniu práva sťažovateľky na prejednanie veci bez zbytočných prietahov došlo, ale podľa platnej právnej úpravy nebolo možné pre práceneschopnosť odňať vec zákonnej sudkyňi. Až odchodom sudkyne na materskú dovolenku bola vec pridelená na vybavenie inému sudcovi.

Konanie o neplatnosť skončenia pracovného pomeru právne nie je zložité. Náročná je skutková stránka veci.

V konaní sa nevyskytli žiadne prekážky, ktoré by odôvodňovali postup súdu podľa ust. § 107 a nasl. O. s. p.

Účastníci konania k prietahom konania svojim správaním neprispeli.“

Obdobné procesné úkony, ktoré označil okresný súd vo vyjadrení, zistil aj ústavný súd z obsahu spisu okresného súdu.

Navyše, ústavný súd zistil, že okresný súd 13. apríla 2005 nariadil termín pojednávania na 18. máj 2005.

Podaním doručeným ústavnému súdu 26. apríla 2005 sa právna zástupkyňa sťažovateľky vyjadrila k stanovisku okresného súdu, v ktorom uviedla, že:

«Obsah vyjadrenia Okresného súdu Košice I (ďalej súdu) považujem za korektný pokiaľ sa súd vyjadruje k faktom vyplývajúcim aj z k ústavnej sťažnosti pripojených príloh a pokiaľ súd uznáva, že „k porušeniu práva sťažovateľky na prejednanie veci bez zbytočných prietahov došlo...“, že konanie o neplatnosť okamžitého skončenia pracovného pomeru právne nie je zložité, „že v konaní sa nevyskytli žiadne prekážky...“ a že „Účastníci konania k prietahom konania svojim správaním neprispeli.“

Pokiaľ však ide o obranu súdu v pasáži, kde uvádza „... ale podľa platnej právnej úpravy nebolo možné pre práceneschopnosť odňať vec zákonnej sudkyňi. Až odchodom na materskú dovolenku bola vec pridelená na vybavenie inému sudcovi.“, tak zastávam názor, že to v žiadnom prípade nemožno pripočítať na ťarchu sťažovateľky, pretože ak štát ani za posledných uplynulých dvanásť rokov nedokázal vyriešiť v platnej právnej úprave (O. s. p.) postup súdov tak aby aj v takých prípadoch ako je dlhodobá práceneschopnosť sudcu bola zachovaná plynulosť v súdnom konaní, tak jedine štát (súd) musí niesť za tento s ústavou SR (čl. 48 ods. 2) a najmä s Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd (čl. 6 ods. 1) nesúladný postup, plný podiel svojej zodpovednosti.

Preto zhrnúc neefektívny, následne nesprávny (contra lege artis) postup súdu v konaní o žalobe sťažovateľky v období od podania žaloby (31. marca 2003) do prvého rozhodnutia odvolacieho súdu o vydanom nezákonnom rozhodnutí súdu (6. augusta 2003),

paralélnu nečinnosť súdu o žalobe sťažovateľky o neplatnosť skončenia pracovného pomeru okamžitým zrušením a o náhradu mzdy počas obdobia konania súdu o návrhu sťažovateľky na vydanie predbežného opatrenia do jeho právoplatného skončenia (6. novembra 2003) a následnú absolútnu nečinnosť súdu do podania vyjadrenia súdu ústavnému súdu (13. apríla 2005) s poukazom na konkrétne okolnosti prípadu, najmä na to, že v pracovnoprávnom spore sťažovateľky ide o vyriešenie existenčnej otázky sťažovateľky, s poukazom na to, že ide o spor dotýkajúci sa aj základných práv mal. dieťaťa na rodinnú výchovu, v ktorom spore súd ani do dvoch rokov neurčil termín na prejednanie veci, napriek písomnému prísľubu predsedu súdu v jeho liste ešte zo dňa 26. mája 2003 a napriek viacnásobným prosbopisom sťažovateľky (podania sťažovateľky z 1. apríla 2003 a z 30. júna 2003) sťažnosti sťažovateľky na prietahy zavinené súdom z 23. júla 2003 s ohľadom na to, že sťažovateľka nezapríčinila svojim správaním žiadny prietah v konaní a na nie zložité súdne konanie, navrhujem, aby ústavný súd rozhodol v zmysle návrhu nálezu uvedeného v petite ústavnej sťažnosti.»

Ústavný súd so súhlasom účastníkov konania podľa § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože dospel k názoru, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

II.

Ústavný súd rozhoduje podľa čl. 127 ods. 1 ústavy o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Sťažovateľka sa sťažnosťou domáhala vyslovenia porušenia základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, podľa ktorého „Každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prietahov...“.

Sťažovateľka zároveň namietala aj porušenie čl. 6 ods. 1 dohovoru, podľa ktorého „Každý má právo na to, aby jeho vec bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom...“.

„Účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov je podľa ustálenej judikatúry ústavného súdu odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím súdu“ (IV. ÚS 365/04).

Základnou povinnosťou súdu a sudcu je preto zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa účastník obrátil na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie.

Táto povinnosť súdu a sudcu vychádza z § 6 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej len „OSP“), ktorý súdom prikazuje, aby v súčinnosti so všetkými účastníkmi konania postupovali tak, aby ochrana ich práv bola rýchla a účinná, ďalej z § 100 ods. 1 OSP, podľa ktorého akonáhle sa konanie začalo, postupuje v ňom súd zásadne bez ďalších návrhov tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá.

Samosudca je podľa § 117 ods. 1 OSP povinný robiť vhodné opatrenia, aby sa zabezpečilo splnenie účelu pojednávania a úspešné vykonanie dôkazov.

Judikatúra ústavného súdu sa ustálila v tom, že otázka, či v konkrétnom prípade došlo k zbytočným priet'ahom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, sa skúma vždy s ohľadom na konkrétne okolnosti každého jednotlivého prípadu, a to najmä podľa týchto troch základných kritérií: zložitosť veci, správanie účastníka a postup súdu. Ústavný súd (obdobne ako Európsky súd pre ľudské práva) pritom prihliada aj na predmet sporu

(povaha veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľa (napr. I. ÚS 19/00, I. ÚS 54/02, II. ÚS 32/02). Podľa rovnakých kritérií postupoval aj v danom prípade.

Ústavný súd pripomína, že sťažovateľka v sťažnosti nenamietala konanie okresného súdu v konaní o návrhu na nariadenie predbežného opatrenia, ale namietala, že okresný súd „*nekonal o žalobe žalobkyne vôbec*“ (t. j. vo veci samej).

Ústavný súd predovšetkým konštatuje, že od podania žaloby 31. marca 2003, okrem pokynu okresného súdu zo 4. apríla 2003 na doručenie žaloby na vyjadrenie žalovanému, okresný súd celú svoju činnosť zameril iba na rozhodovanie o nariadení predbežného opatrenia (9. apríla 2003 sťažovateľka doručila okresnému súdu návrh na vydanie predbežného opatrenia), pričom nevykonal žiadne úkony smerujúce k meritórnemu rozhodnutiu vo veci samej. Dňa 13. apríla 2005 okresný súd po doručení výzvy ústavného súdu na vyjadrenie k prijatej sťažnosti nariadil termín pojednávania na 18. máj 2005. Za týchto okolností ústavný súd nepovažoval za potrebné analyzovať postup súdu podľa citovaných kritérií, za postačujúce považoval v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (II. ÚS 177/03) nečinnosť okresného súdu v trvaní dvoch rokov.

Je nesporné, že rozhodovanie o návrhu na vydanie predbežného opatrenia je integrálnou súčasťou rozhodovania vo veci samej, no ústavný súd vo svojej ustálenej judikatúre už konštatoval (napr. IV. ÚS 205/04), že „rozhodnutie o predbežnom opatrení neodstraňuje stav právnej neistoty, ktorého odstránenie je účelom práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov“, lebo tu „ide o ochranu predbežnú a dočasnú a samotné uznesenie je rozhodnutím nemeritórnym“.

Podľa ďalšej konštantnej judikatúry ústavného súdu obdobie, v ktorom súd konal len o predbežnom opatrení, je dobou zbytočných prietáhov v konaní vo veci samej (m. m. III. ÚS 42/02). Úkony okresného súdu v rámci konania o predbežnom opatrení nie sú úkonmi urobenými vo veci samej, a teda ústavný súd ich spravidla neberie do úvahy pri riešení otázky, či v konaní vo veci samej došlo k zbytočným prietahom (m. m. III. ÚS 20/02)

Ústavný súd nemohol akceptovať obranu okresného súdu uvedenú v jeho vyjadrení z 13. apríla 2005, že „... podľa platnej právnej úpravy nebolo možné pre práceneschopnosť odňať vec zákonnej sudkyňi. Až odchodom sudkyne na materskú dovolenku bola vec pridelená na vybavenie inému sudcovi“ a poukazuje na ustanovenie § 2 ods. 3 a 4 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 66/1992 Zb. o Spravovacom poriadku pre okresné sudy a krajské sudy, podľa ktorého môže predseda súdu opatrením v súlade s určeným zastupovaním v rozvrhu práce v prípade náhlej prekážky brániacej sudcovi vykonať jednotlivé úkony v konaní nimi poveriť iného sudcu. Preto ústavný súd dospel k záveru, že došlo k porušeniu základného práva sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru okresným súdom.

Na tomto mieste ústavný súd pripomína, že sťažovateľka sa žiadnym spôsobom nepričinila o taký stav konania, aký bol zistený ústavným súdom.

Pretože ústavný súd zistil porušenie sťažovateľkiných označených práv, prikázal okresnému súdu, aby vo veci konal bez zbytočných prieťahov a odstránil tak stav právnej neistoty, v ktorej sa nachádza sťažovateľka domáhajúca sa rozhodnutia vo svojej veci.

III.

Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy „Ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie“.

Podľa § 50 ods. 3 zákona o ústavnom súde „Ak sa sťažovateľ domáha primeraného finančného zadosťučinenia, musí uviesť rozsah, ktorý požaduje, a z akých dôvodov sa ho domáha“. Podľa § 56 ods. 5 citovaného zákona ak ústavný súd rozhodne o priznaní primeraného finančného zadosťučinenia, orgán, ktorý základné právo alebo slobodu porušil, je povinný ho vyplatiť sťažovateľovi do dvoch mesiacov od právoplatnosti rozhodnutia ústavného súdu.

Sťažovateľka v sťažnosti žiadala aj o priznanie primeraného finančného zadost'učinenia v sume 60 000 Sk, ktoré žiada priznať z dôvodu, že „jej právna istota v to, či jej pracovný pomer u jej zamestnávateľa bude trvať alebo nebude trvať, je porušená nekonaním OS, a to už po dobu skoro 2 rokov, čo je v pracovnoprávnej veci (...) neprimerane dlhá doba“, ďalej uvádza, že „v dôsledku uvedeného nemá (...) primeraný príjem neprimerane dlhú dobu a z toho vyplývajúcu nedostatočne zabezpečenú výživu svojich vlastných troch detí (...) a jedného dieťaťa zvereného predbežne do pestúnskej starostlivosti (...)“, a na záver poukazuje na to, „že v spojitosti so sporom je významná otázka rozhodnutia súdu o tom, či jej na základe pracovnej zmluvy zverené dieťa mal. F. bude v jej starostlivosti ako profesionálneho rodiča naďalej alebo nebude (...)“.

Podľa názoru ústavného súdu prichádza v tomto prípade do úvahy priznanie primeraného finančného zadost'učinenia.

Pri určení výšky primeraného finančného zadost'učinenia ústavný súd vychádzal zo zásad spravodlivosti aplikovaných Európskym súdom pre ľudské práva, ktorý spravodlivé finančné zadost'učinenie podľa čl. 41 dohovoru priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu.

Vzhľadom na celkovú dĺžku konania okresného súdu v konaní vedenom pod sp. zn. 16 C 127/03, berúc do úvahy konkrétne okolnosti prípadu, ako aj to, že z hľadiska povahy veci ide o konanie mimoriadne citlivé, pretože stav neistoty ohľadne trvania pracovného pomeru závažne ovplyvňuje zabezpečovanie životných potrieb účastníka konania, prípadne aj jeho rodiny (m. m. II. ÚS 32/02), ústavný súd považoval priznanie sumy 20 000 Sk za primerané finančné zadost'učinenie podľa § 56 ods. 4 zákona o ústavnom súde.

Ústavný súd napokon rozhodol aj o úhrade trov konania sťažovateľky, ktoré jej vznikli v dôsledku právneho zastúpenia pred ústavným súdom advokátkou JUDr. M. Sz. Ústavný súd pri priznaní trov konania vychádzal z výšky priemernej mesačnej mzdy zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky za I. polrok 2004, ktorá bola 15 008 Sk.

Úhradu priznal za dva úkony právnej služby (prevzatie a prípravu zastúpenia, spísanie sťažnosti a jej podanie) v súlade s § 1 ods. 3, § 11 ods. 2 a § 14 ods. 1 písm. a) a c) vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb (ďalej len „vyhláška“), za každý úkon v sume po 2 501 Sk a 2 x 150 Sk režijný paušál (§ 16 ods. 3 vyhlášky). Úhrada bola priznaná v celkovej sume 5 302 Sk.

Za podanie právnej zástupkyne sťažovateľky z 26. apríla 2005, ktorým sa vyjadrila k stanovisku okresného súdu, ústavný súd so zreteľom na jeho obsah (absencia ústavnoprávneho charakteru) odmenu nepriznal.

Priznanú úhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný zaplatiť na účet právneho zástupcu sťažovateľky (§ 31a zákona o ústavnom súde v spojení s § 149 OSP).

Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nie je prípustný opravný prostriedok, toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 4. mája 2005